

APLINKOSAUGOS MOKYTOJA

Rita Makarskaitė-Petkevičienė

Vilniaus pedagoginis universitetas, Lietuva

Garbingo 80-mečio išvakarėse su profesore Elena Šapokiene kalbasi Vilniaus pedagoginio universiteto docentė Rita Makarskaitė-Petkevičienė

Prof.habil.dr. Elena Šapokienė
(Augusto Uktverio nuotrauka)

Profesorė Elena Šapokienė daugeliui Vilniaus pedagoginio universiteto absolventų yra objektyvaus, principingo mokytojo pavyzdys. Tai žmogus, atsidavęs pedagoginiam ir moksliniam darbui, aplinkosauginio ugdymo idėjai. Kitai daliai mokytojų, ypač gamtamokslininkų, net nereikėjo studijuoti VPU, kad profesorė „užkrėstų“ aplinkosauginio ugdymo idėja. Užteko kelių susitikimų konferencijose, seminaruose... ir jau norėjosi sekti jos pėdomis, pavyzdžiui, kurti ekologinius takus, steigti gamtosaugos mokyklėles, organizuoti jaunųjų mokslininkų konkursus, dalyvauti ekspedicijose, rengti gamtosaugos šventes ar akcijas ir t. t.

Esu iš tų, kuriems teko laimė būti jūsų studente. Jau pirmais susitikimais įskiepijote pedagoginę nuostatą „kiekviena paskaita (pamoka) – šventas dalykas, į kurią (nei studentui (mokiniiui), nei tuo labiau dėstytojui (mokytojui) nevalia vėluoti“. O jūs pati, profesore, ar turėjote mokytoją, kuriuo norėjote sekti?

Taip (*profesorė atsako nė nepagalvojusi*), turėjau. Labai ryški asmenybė buvo mano klasės auklėtojas. Beje, jį žino visi Lietuvos mokytojai, nes tai yra profesorius Leonas Jovaiša – daugelio edukacinių knygų autorius. Nepamirštama ir lietuvių kalbos mokytoja, ugdžiusi meilę gimtajam kraštui ir žmogui...

Profesorė dar daugiau norėtų pasakoti, tačiau jos akyse sužiba ašaros... Suprantama, juk mokykliniai metai pažymėti karu, susidorojimu su rezistencijos dalyviais, klasės draugų, mokytojų suėmimu ir trėmimu, netektimis...

Kaip vertinate mokytoją, jo vietą šiandienos Lietuvoje?

Šiandienos mokytojai – didvyriai! Nes neišsilakstė. Dirba iš idėjos... Didvyriai ir tie, kurie šiandien renkasi mokytojo kelią. Vadinas, jie galvoja ne apie atlyginimą, kurį gautų, o apie vaiką, žmogų, kurį ugdys. Mokytojai pasiaukoję Lietuvai! Ir aš lenkiu jiems galvą.

O mokiniai? Kokie jie buvo anksčiau ir dabar?

Ir anksčiau, ir dabar vaikai geri. Dabartiniai vaikai laisvesni, mažiau užimti buities darbais. Suprantama, laikas kitas... Tačiau ir tuomet, ir dabar beveik viskas priklauso nuo to, kaip sugebėsime juos užimti įdomia veikla. Tiriamasis darbas – yra vienas sėkmingo mokymosi ir užimtumo veiksnys. Todėl gamtamokslinių dalykų mokytojai turi ypatingas galimybes paskui save vesti vaikus, nes tyrimai, bandymai, eksperimentai mokinius traukia, žavi. Tyrinėjimais daromi kad ir mažiausi atradimai, pažįstamas pasaulis... Esu pastebėjusi, kad tiriamoji veikla, bendravimas ir bendradarbiavimas su vienminčiais labai keičia vaikus drausmingumo ir kultūringumo linkme...

Labiausiai jaudina, kai vaikams stinga smalsumo, kai blaškomasi ir savęs nerandama, kai „plaukiama“ pasroviui arba paviršiumi, o gilumo, prasmės įsisąmoninimo nėra. Tuomet pasireiškia vertybių nuosmukis, linkstama į žalingus įpročius, pasineriama į nieko asmenybei neduodančias pramogas... Bet čia ne vien vaikas kaltas, kartais ne mažiau svarbus ir tėvų požiūris į vaiką, jo ugdymąsi... Negalima viso šito suversti tik mokytojui, nes daug kas ugdymo procese priklauso ir nuo tėvo, ir nuo motinos.

Kada ir kaip aplinkosauga jums tapo vertybe?

Anksti. Turbūt tada, kai 1962 m. man pradėjus dirbti dabartiniame Vilniaus pedagoginiame universitete, katedros vedėjas A. Janonis mane pristatė profesoriumi N. Verziliniui – žinomam tuometiniam SSRS mokslininkui ir rašytojui – ir jo paprašė vadovauti mano disertacijai. Patylėjęs profesorius pasakė: „Sutiksiu, jeigu disertantė rašys gamtosaugos ugdymo klausimais“. Tuo metu Sovietų Sąjungoje gamtosauginio ugdymo mokykloje idėja tik vystėsi. Žinojome, jog tuometiniame Leningrado A. Gerceno valstybiniame pedagoginiame institute jau buvo parašyta ir apginta pirmoji disertacija gamtosaugos mokykloje klausimais... Sutičiau. Ir labai greitai su aplinkosauga susigyvenau, tiesiog su ja suaugau... Tuomet N. Verzilinas rekomendavo temą „Gamtos apsaugos darbo sistema mokykloje mokant botanikos“.

Taigi N. Verzilinas – dar vienas mano mokytojas. Jis ir griežtas, ir principingas, ir kartu labai humaniškas. Dirbdama drauge pajutau šios asmenybės didingumą ir džiaugiuosi, kad teko būti jo mokine. O visa, ką išmokau iš profesoriaus, stengiausi perduoti kitiems. 1997 m. Latvijos Daugpilio pedagoginiame universitete buvo organizuota mokslinė konferencija, skirta profesoriaus N. Verzilino atminimui. Aš irgi joje dalyvavau, skaičiau pranešimą tema „N. M. Verzilino ekologinės paradigmos atspindžiai Baltijos mokyklose“. Tuomet tik suvokiau, kiek daug mokinių ir pasekėjų jis turėjo.

Su tokia meile jūs kalbate apie savo mokslinio darbo vadovą, atvedusį į aplinkosaugą. Jūs taip pat į aplinkosaugą atvedėte daug mokinių. Kokie jūsų dabartiniai džiaugsmai?

Negaliu nesidžiaugti Utenos rajono mokiniais, ateinančiais į tarpmokyklinį aplinkotyros klubą „Viola“ ir per trejetą metų padarančiais stebuklus. Džiaugiuosi tais klubo nariais, kurie baigę vidurinę mokyklą, pasirenka studijuoti gamtos mokslus. Dalis jų, sėkmingai baigę studijas, pasuka mokslo keliu. Man labai gera, kad studijuojantieji ar studijas jau baigę buvę klubo nariai grįžta padėti „Violai“. Jie teikia klubo veiklai naujų idėjų. Kasmet antrąjį rugsėjo šeštadienį Antalgėje (čia dabar profesorė gyvena – R. M.-P. pastaba) vyksta susitikimai: kalbamės apie studijas, išvykas, projektuojame tolimesnę „Violos“ veiklą. Taip buvę „Violos“ nariai tampa dabartinių „violiečių“ mokytojais. Be to, klubo idėjas, tradicijas jie skleidžia toliau: perduodami jas studijų draugams, dalyvaudami aplinkosaugos stovyklose ir pan.

Džiaugsmą teikia ir „Medumėlė“ – respublikinis klubas prie Lietuvos botanikų draugijos, kasmet važinėjantis po Lietuvą, norintis ją pažinti. Iš pradžių pasirinkta floristinė kryptis nejučia ėmė plėstis bioįvairovės pažinimo ir saugojimo linkme. Kasmetiniai susitikimai ir ekspedicijos, dalyvaujant V. Rašomavičiui, O. Motiejūnaitei, G. Švitrai, S. Obelevičiui,

V. Stukoniui ir kitiems gamtininkams, labai praturtina. Be to, tai erdvė, kur išnyksta amžiaus ribos, laipsniai. Čia susirenka bendraminčiai ir visai nesvarbu, ar jie mokslininkai, ar mokytojai, ar studentai, ar mokiniai. „Medumėlės“ klubas – labai efektyvi mokytojų kvalifikacijos tobulinimo forma.

Labai smagu, kad aplinkosaugos srity šiandien esi ne vienas. Štai A. Uktveris ir jo „Žalioji pasaulis“ gali pasibelsti į kiekvieną mokyklą, Lietuvos jaunųjų gamtininkų centre organizuotų renginių idėjos taip pat turi plėtrą respublikoje, didelį darbą nuveikė doc. dr. L. Salickaitė-Bunikienė, aplinkosaugos mokanti Drūkšių ekologinėje stotyje. Mano pasekėjos dirba Vilniaus pedagoginiame universitete, net dviejuose fakultetuose. Galvoje turiu dr. O. Motiejūnaitę ir dr. R. Makarskaitę-Petkevičienę. Kiti aplinkosaugos darbą tęsia kitur. Pavyzdžiui, prof. V. Lamanuskas – Šiaulių universitete. O mokytojai! Kiek jie nuveikia! Daugelis jų, pavyzdžiui, L. Kaušylienė, M. Gečienė ir šimtai neįvardytų – gyvosios enciklopedijos, aplinkosaugos ugdytojai.

Pažintis su profesore Elena Šapokiene įpareigoja nebūti pasyviu gamtos stebėtoju. Profesorė savo veikla, mokėjimu bendrauti su žmonėmis, ypač jaunimu, „uždega“ norą aktyviai veikti. Tad pasveikinkime profesorę Eleną Šapokieneį savo darbais. Ir tegul per Lietuvą nusirita aplinkosauginių renginių, tiriamųjų darbų, gamtosaugos pamokų bangos...